

OD RTA DOBRE NADE DO VIKTORIJINIH VODOPADA

MARIJAN BIRUŠ

Ovo je putopis o turi tipa „overland“ u južnoj Africi. „Overland“ ima ove značajke: prijeđe se velika udaljenost, vozi se u kamionu prilagođenom za prijevoz putnika kako bi mogao voziti i nekvalitetnim cestama te se često kampira. Tura je počela u Cape Town-u, slijedila atlant-

sku obalu južnog dijela Afrike sve do Nacionalnog parka Etosha u Namibiji, a onda skrenula na istok preko Bocvane do Viktorijinih vodopada u Zimbabveu. Trajala je tri tjedna i na njoj je sudjelovalo deset turista i vodič. Turisti su bili iz Francuske, Portugala, Švicarske, Poljske, Nizozemske, Australije i Hrvatske, a vodič je bio iz Zimbabvea. Turu je organizirala južnoafrička turistička agencija.

Putopis će biti osoban – s konkretnim imenima i licima, njihovim pričama, kao i njihovom doživljavanju ovog putovanja. Autor se nada da neće iznijeti nijednu stručnu geografsku, povijesnu, zoološku ili bilo koju drugu grešku. Naglasak je na osobnom doživljaju!

Sl. 1. Početak ture na „kraju svijeta“ – sudionici avanture

Budući da je ovo putopis, autor će spomenuti i pojedine šaljive zgode, ubaciti koje šaljivo razmišljanje, povremeno upotrebljavati neformalni rječnik kako bi čitateljima ovaj putopis bio što zanimljiviji. Dakle, krenimo!

Većinu skupine činili smo mi Europljani. Vodič je rekao da je tako u većini njegovih tura. On je jedan od brojnih Zimbabveanaca koji rade u Južnoj Africi jer je njegova zemlja u velikoj gospodarskoj krizi uzrokovanoj dugogodišnjom lošom vladavinom. Vodič je bio prilično zabrinut za stanje u svojoj zemlji.

Krećemo, dakle, od gotovo najjužnije točke afričkoga kopna, koja svjedoči o dinamičnim događajima: nakon sustavne podrške portugalskog dvora pomorskom istraživanju Afrike, koje je počeo Henrik Pomorac još početkom 15. stoljeća, Bartolomeu Diaz doveo je ekspediciju do samog juga ovoga kontinenta. Puno dalje nije plovila zbog velikih valova te se vratila. Krajnju točku Diaz je nazvao Rtom oluja (port. *Cabo das Tormentas*). Mnogi povjesničari tvrde da mu je onda kralj Ivan II. (Joao II.) dao novi naziv: Rt dobre nade (*Cabo da Boa Esperança*). Grad Cape Town (afr. Kaapstad) dosta je lijep grad. Ima dojmljivo brdo iznad sebe kojeg bismo mogli nazvati „Stolna Planina“ (eng. Table mountain). Našoj skupini Stolna Planina je bila u itinereru, ali je tada žičara bila u popravku pa smo se penjali na obližnje brdo zvano Lavlja Glava (Lion's Head). Grad je relativno nesiguran (kažu da središte danju nije), ali je puno sigurniji od Johannesburga za kojega neki kažu da je čitav nesiguran i noću, i danju. Hostel u Cape Townu pun je upozorenja o sigurnosti automobila i sličnih upozorenja te je okružen naponskom žicom. Dobivate upute o štednji vode u kupaonici. Vlasnica kaže da se više od 85 litara potrošnje dnevno po osobi jako puno plaća te stoga gost dobije kantu za skupljanje vode dok čeka toplu i time se polijeva školjka ili slično.

Napuštamo Cape Town i putujemo kamionom/autobusom na sjever. Putem posjećujemo vinariju u čijim vinogradima vidimo skupinu 5-10 ptica biserki. Krajolici su oko nas zeleni, no kako putujemo, zelenilo postaje sve rjeđe. Pred večer stižemo u naselje na Atlantiku Hondekliip Bay („Zaljev pseće stijene“) gdje spavamo u čvrstom objektu, ali na priličnoj hladnoći i vlazi te bez pokrivača i jastuka pa je vreća za spavanje neizbježna. Ondje saznajemo da će slijedeća noć biti na pješčanoj plaži kraj rijeke, pod vedrim nebom!

To noćenje pod vedrim nebom ipak je bilo samo za one koji žele, a mogao se unajmiti i zračni madrac. Svi članovi skupine osim jednog i vodiča spremaju se za veslanje rijekom Oranje i za noćenje na njenoj plaži – sve stvari treba staviti u plastične kante koje se dobro zatvore radi eventualnog prevrtanja čamca. U čamcu nas je po dvoje i prvog poslijepodneva veslamo 5-6 km. Vode nas dva vodiča, koji su svoje čamce nakrcali hranom za sve nas. Pokazalo se da su vrlo vješti kuhari! Pali se vatra na kojoj se priprema večera i slijedi čavrljanje uz nju – u potpunom mraku, nekoliko metara od rijeke.

Sutradan se vesla 20-tak kilometara. S lijeve strane nam je Južna Afrika, s desne Namibija – veslamo državnom granicom. Pojavljuju se nevjerovatne bore u slojevima – jednoj se vidi i čitava jezgra. Vide se i ptice, najčešće ona zvana afrički darter, ako je to točan prijevod s engleskog. Vodič kaže da mu je omiljena životinja riblji orao zato što je uvijek u paru mužjaka i ženke te jedno od njih ugine nekoliko dana nakon prvoga.

Izazov pri veslanju su brzaci u kojima se čamac lako prevrne. Imali smo nekoliko prevrtanja, a vodič tek na kraju kaže da u brzaku treba veslati, a ne se prepustiti struji!

Nakon ovog temeljitog upoznavanja s rijekom Oranje krećemo kamionom dalje i tada uistinu ulazimo Namibiju.

Namibija ima vrlo oskudan biljni pokrivač. Bengvelska struja, koja je hladna, uvjetovala je pustinju Namib odmah uz obalu Atlantskog oceana. Osim toga, sredinom ove države prolazi južna obratnica oko koje se, zbog spuštanja toplog zraka, javljaju pustinje, te je tu nastala i polupustinja Kalahari. Prvi kilometri, paralelno s rijekom Oranje, pokazuju nam kultiviranu pustinju: navodnjavanjem je stvorena plantaža te je tu i radničko naselje većinom od baraka od pruća. Vozimo neasfaltiranom cestom lijevom stranom i za nekoliko sati stižemo do kanjona Riblje rijeke. Vodič kaže da je drugi po veličini na svijetu poslije onoga u SAD-u.

Prvo nam je noćenje u Namibiji u divljini pustinje Namib! Postavljamo šatore i bit ćemo on-

dje dvije noći. Cijeli taj prostor nema pijesak i dine, nego kamenje te ima nešto trave i grmlja. Rekli bismo nedovoljno za razvoj životinjskih zajednica, ali ipak je ondje života puno više nego što se čini!

Kakvo je noćno nebo u pustinji - ne treba ni reći! Nijednog oblaka, nimalo smoga, nimalo svjetla! Nebo je nad južnom polutkom drugačije je od onoga na sjevernoj. Tu je tzv. Južni križ i druge zvijezde. Ali nešto ipak može pokvariti pogled na tisuće zvijezda - Mjesec! Imali smo oko sat vremena svake večeri od pada mraka do pojave vrlo sjajnog Mjeseca od kojega se više nije vidjela većina zvijezda. Dorota, liječnica iz Krakova, laserom je pokazivala zvijezde i zvijezda.

Sl. 2. Kajak na rijeci Oranje

Sutra u jutro išli smo u šetnju pustinjom. Vodič je pričao nevjerojatne priče. Jedna vrsta ptica gradi ogromno gnijezdo (oko 1 m³) u krošnji drveta. Međutim, u to gnijezdo dolazi druga vrsta, kako je on objasnio, nepozvana i tu se udomi, ali brani gnijezdo od grabežljivaca. To bi onda bila neka nametljiva simbioza. Šetnja pustinjom bila je zanimljiva: najprije smo naišli na kost neke životinje, a potom na većinu kostura. Vodič je objašnjavao da su dvije rupe na velikoj kosti nosnice, da je glava fiksirana za kralješnicu i da se radi o sajgi skakačici. Nakon nekog vremena liječnica Dorota za glavu je rekla: „To je pelvis!“ (zdjelica). Tako da je ispalo da se nije radilo o glavi, nego o – stražnjici!

Vodič Ed uhvatio je kukca i rekao da ima kvržice po leđima zato da bi one tijekom noći zadržale što više vode koja se kondenzira na leđima. Kad se nakupi dovoljno vode, kukac izravna leđa i nagne se te tako tu vodu popije!

Vidjeli smo i dvije ptice boje kamenja kako žure hodajući u sklonište. Potom smo naišli na trag životinja – radilo se o žirafama. Na cijelom tom prostoru nije bilo drugoga traga – sve su žirafe hodale točno jedna za drugom, ostavivši trag širok oko pola metra, premda su imale cijelu ravnicu na raspolaganju!

Navečer smo išli u „game drive“ – vožnju radi gledanja životinja te smo vidjeli nekoliko oriksa i novu vrstu ptice. Oriks koji se češao ravnim metarskim rogom, imao je pritom izraz lica kao čovjek... Vidjeli smo i jednog mrtvog oriksa. Na tlu su rasli vrlo mali grmići trave koji su oriksima, ali i brojnim drugim životinjama, ipak dovoljni za prehranu.

Poslije tog prvog, nevjerojatnog boravka u pustinji krenuli smo u ono što se smatra klasičnom pustinjom – u pješčani dio. Ondje su stijene smrvljene u pijesak kojeg vjetar oblikuje u dine. Hodali smo po pijesku i svima su nam ga cipele bile pune! Mogli smo se penjati na dine,

uzeti pijesak kao suvenir itd. Iako je vrijeme inače bilo prohladno (kolovoz je na južnoj polutki mjesec u hladnijem dijelu godine), temperatura je na dinamama bila prilično visoka, a po pijesku se bez obuće nije moglo hodati od prevrućeg površinskog sloja. Nakon dina posjetili smo kanjon Sesriem. Nastavljamo vožnju dalje i u jednom ravnom dijelu, gdje je nadaleko oko nas nepregledna pustinja, kamion odjednom usporava i stane. Pred nama se pojavljuje znak: „Tropic of capricorn“! Jarčeva ili južna obratnica – fotografije će biti lijepa uspomena s putovanja na drugi dio Zemlje. U krajoliku se osim pustinje, za koju iz vozila imate dojam da je jako vruća, pojavljuje ocean. Stižemo u grad Swakopmund.

Nakon boravka u divljini, Swakopmund nam je bio „civilizacija“. To je grad s oko 45 000 stanovnika. Vrlo je široko građen – ulice su jako široke, a zgrade su niske. U civilizaciji ćemo prespavati dvije noći – veselimo se jer nećemo morati slagati šatore! Dočekuje nas zaposlenica turističke agencije koja nam predstavlja aktivnosti: panoramski let helikopterom, skakanje padobranom, poludnevni izlet u pustinju s traženjem „pet malih“ (životinja) – sve 70 – 100 američkih dolara! Premda država ima nizak standard, cijene za turiste ne zaostaju za najrazvijenijim državama svijeta.

Grad Swakopmund osnovan je doba njemačke vladavine – Namibija je bila njemačka kolonija. Zgrada željezničkog kolodvora sada je hotel. U knjižari i turističkom uredu susrećemo Nijemce koji govore njemački – kažu da Nijemaca u Namibiji ima oko 40 000 – većinom u prijestolnici Windhoeku, ali i ovdje. Kažu da je tržnica u crnačkoj četvrti na koju su neki od nas htjeli otići kako bi vidjeli „pravi život grada u živo“, nesigurna. U šetnji gradom susrećemo čovjeka koji prosi – kaže da je San (koristi se i naziv Bušman) i kaže ime i prezime koje sadrži karakteristični glas „klik“! Na tržnici u turističkom dijelu grada (središtu) nema istaknutih ci-

jena, nego se za suvenire i rukotvorine cjenka. Kraj tržnice je skupina žena iz plemena Himba sa živopisnim frizurama.

Supermarket velikog globalnog nizozemskog lanca ima prilično visoke cijene – i one su takve radi turista, iako u njemu kupuje i mnogo domaćeg stanovništva. Odlazimo na plažu – ondje je muzej o kolonijalnoj prošlosti kojega posjećujem s Portugalcima Joaom i Ruijom. Nakon toga gledamo pučinu Atlantička. „Odavde sad nema ničeg do Rio de Janeira! Oko 7000 km!“ kažem im gledajući kartu svijeta. Sunce zalazi u ocean. Kolumbovi su se pomorci bojali ploviti na zapad jer su mislili da ondje more kuha budući da Sunce upada u njega... Upravo su u to vrijeme, krajem 15.

stoljeća, Joaovi i Ruijevi sunarodnjaci doplovili negdje do mjesta na kojem stojimo dok o tome pričamo. Bartolomeu Diaz stradao je kraj Rta dobre nade na povratku iz zemlje koja je tada nazvana Otokom Pravoga Križa, a kasnije će biti nazvana Brazil. U muzeju smo vidjeli Rt križa ovdje u Namibiji, do kojega su Portugalci doplovili onih godina istraživanja Afrike kao do svoje tada posljednje točke i ondje podigli križ. Prikazan je malom maketom na kojoj je vidljiva kolonija morskih lavova. Joao i Rui naglašavaju mi da sutra idemo upravo onamo.

Nakon blagodatni civilizacije u Swakopmundu krećemo dalje – u dine pustinje Namib. To je mjesto vrlo posjećeno. Iako je hladni dio godine i temperatura je oko 20°C, pije-

Sl. 3. Široke ulice gradića Swakopmunda u Namibiji

sak je prilično vruć te je bos vrlo teško hodati – treba zabijati stopala dublje u pijesak gdje je hladniji. Na ovom mjestu susrećemo turiste iz raznih zemalja, ali ponajviše iz Europe, koji često unajmljuju automobile putujući Namibijom. Uzimam malo pijeska za mineraloško-petrografsku zbirku u školi. Poslije toga doista smo stigli na Rt križa (afr. Kaap Kruis) – rt kamo su u siječnju 1486. stigli portugalski pomorci pri istraživanju afričke obale tražeći pomorski put do Indije zbog Osmanlija koji su osvojili velik dio jugozapadne Azije i sjeveroistočne Afrike i time prekinuli tradicionalne trgovinske puteve. Ondje su kopije dvaju križeva koje, međutim, predstavljaju drugorazrednu atrakciju toga mjesta. Prvorazredna su stotine morskih lavova koji ispuštaju čudne zvukove i neugodni miris. Posjetitelji s maramicom na nosu fotografiraju ove životinje u raznim pozama, a ponajviše sa zadovoljnim izrazom lica i zatvorenim očima kako upijaju Sunčevu toplinu. Neki mladunci sisaju, a ima i uginulih jedinki. Kad pogledamo dalekoozorom, zaprepastimo se koliko ih ima u moru! Ti su na poslu, a ovi na obali se odmaraju... Po svoj su prilici bili na tome mjestu i dolaskom prvih Portugalaca. Povijest ih ne zanima – leže na spomeniku!

Na parkiralištu se vijore dvije zastave: namibijska i Afričke unije. Nedaleko od kolonije morskih lavova mala je suvenirnica koja, između ostaloga prodaje i pijesak u bocicama. Prodavati pijesak u pustinji! Međutim, Australka Veronika ga je kupila! A malo prije smo ga imali u izobilju... Razmišljam koju će cijenu moj pijesak postići u Europi... Nikakvu: bit će podijeljen zainteresiranim učenicima!

Duž cijele obale, pa tako i na Rtu križa, pustinja Namib izlazi na more, tj. na Atlantski ocean. Tu struji hladna Bengvelska struja koja nastaje kao ogranak Morske struje zapadnih vjetrova koja struji oko Antarktike. Ona je samo dijelom odgovorna za postanak pustinje Namib – puno je veći utjecaj geografske širine – jer hladna morska voda slabo isparava, ali da je i isparavanje veće ne bi bilo dotoka vlage, jer vjetrovi pušu paralelno s obalom. Neobično je vidjeti tu kombinaciju života u koloniji i žuto-sive pustinje kad okrenete glavu na drugu stranu.

Putujemo dalje. Dosežemo najsjeverniji dio Namibije, na oko stotinjak kilometara od Angole. Već smo oko 1700 km udaljeni od Cape Towna. Na redu je Nacionalni park Etosha. Povremeno slano jezero Etosha Europljani su prvi put vidjeli 1851. godine, a nacionalnim parkom ju je proglasila njemačka kolonijalna uprava 1907. Prije samog ulaska u NP Etosha imamo ručak, kao obično: jedna skupina nas pomaže vozaču/vodiču/kuharu u pripremanju ručka, jedna pere posuđe, a jedna uređuje kamion. Mjesna djeca igraju se s nama i traže hranu. Najstroži s njima je vodič, koji kaže da ne voli da prose. Nakon ručka krećemo i čim smo prošli ogradu, zaustavljamo se. Vodič izlazi iz kamiona i uskoro se vraća s – izmetom! „Pogodite čiji je!“ Da ne idemo dalje, više smo puta tijekom putovanja iz izmeta saznavali o životu južne Afrike...

foto: Marijan Biruš

Sl. 4. Kolonija morskih lavova na Rtu križa u Namibiji

Kamp nam je unutar nacionalnog parka, na vrlo atraktivnom mjestu. Puno je turista ondje. Nakon postavljanja šatora idemo u „game drive“ – ono što mi nazivamo „safari“, promatranje divljih životinja. Komercijalno se ustalilo da treba vidjeti „pet velikih“: slona, nosoroga, lava, leoparda i bivola. Naravno, lavovi su najatraktivniji. „Imamo lava!“ uzbuđeno viče vodič nakon telefonskog razgovora sa svojim kolegom, koji mu dojavljuje gdje se lavovi nalaze. Nakon nekoliko minuta vožnje po gotovo pustinjском krajoliku stižemo do lavice. Kamion se zaustavlja i svi se naguravamo na prozor i fotografiramo. Lavica, međutim, ne stoji, nego se nekamo zaputila. Slijediti je (ona ne obraća nikakvu pažnju na nas)

i uskoro primjećujemo skupinu od desetak lavova na obroku. Neki su već jeli, a neki upravo jedu. Zaustavljamo se i imamo dosta vremena s dvadesetak metara promatrati dalekozorom taj prizor i fotografirati. Bilo je teško vidjeti što jedu. No, jednom se prilikom pokazao metarski ravni rog - „To je oriks!“ viknem ja. Vodič objašnjava da većinom love lavice, ali mužjak prvi jede sve dok se ne zasiti. Onda jedu ostali. U skupini koja se najela, vidimo mužjaka i nekoliko ženki oko njega, skupinu koju zovu „pride“. Jedna se ženka upravo karikirano izležavala zato što se prejela: svakih je desetak sekundi mijenjala pozu, jednom čak i koristeći kamen kao jastuk.

Sl. 5. Sličnost nastambi u NP Etosha

foto: Marijan Biruš

Sl. 6. Odmor poslije obroka – NP Etosha

U kampu je bilo puno njemačkih turista – ipak postoji povijesna veza između Njemačke i Namibije. Autobus s prikolicom za spavanje bio je parkiran kraj velikog termitnjaka koji je fascinirao brojne posjetitelje – premda izgleda mekan poput krličnjaka, tvrd je kao kamen te ga se ne može oštetiti ni rukom, ni nogom, a podzemni dio višestruko je veći! Uvečer se posjetitelji skupljaju na pojilištu čekajući životinje. Vidjeli smo skupinu slonova, gnuva, ali i jednu pticu koja je stala kraj žarulje i ondje čekala kukce te ih vrlo spretno hvatala u letu.

foto: Marijan Biruš

Sl. 7. Kudu u NP Etosha

Sl. 8. Žirafe u NP Etosha

Slijedećeg jutra krećemo dalje. Zaustavljamo se u jednom gradiću radi opskrbe. Supermarket je djelomično, dok je WC u potpunom mraku, osvjetljen samo jednom svijećom! Na parkiralištu pred supermarketom na rubniku sjedi petnaestak ljudi. Na cesti se često nađe stoka: krave ili magarci, a ima i puno pješaka. Prolazimo kraj naselja s kućama od pruća. Mi smo se u šatorima smrzavali, jer je noću bilo desetak stupnjeva... U redu za bankomat u obližnjem gradiću pitam djevojku kako ona i njezini susjedi trpe hladnoću, a ona kaže da im to nije problem te da je takva tamošnja tradicionalna arhitektura.

foto: Marijan Biruš

Sl. 9. Ptica engleskog naziva Northern black korhaan (*Afrotis fraoides*) u NP Etosha

foto: Marijan Biruš

foto: Marijan Biruš

Sl. 10. Bliski susret u delti Okavanga

Spavamo u kampu „Caprivi“, gdje je većina građevina od pruća i blizu smo pojilištu, jezeru. Ondje nije bilo gotovo nikakvih životinja pa od njega nismo imali nikakve koristi osim što je noću bilo vrlo hladno spavati u šatoru – temperatura je bila 10 °C, a osjet hladnoće pojačavala je vlaga.

Vozimo se dalje. Slijedi nam razgled delte rijeke Okavango. Ta se rijeka grana u rukavce, ali se ne ulijeva ni u koje jezero ili more, već nestaje u pustinji Kalahari. Ova je delta velika močvara s rukavcima, jezerima i pješčanim otocima. Ondje žive brojni kukci, vodozemci, ptice, ali i nilski konji, zebre, lavovi, slonovi. Nakon sat vremena brze plovidbe stižemo u kamp. Putem smo vidjeli dvije vrste vodomara, nekoliko krokodila (koji su pri našem polaganom približavanju najprije bili ukipljeni, a onda su brzo pobjegli u vodu), nekoliko parova afričkog ribljeg orla, cijeli termitnjak (i „podzemni“ dio) te hotel na vodi. Vodič koji će biti s nama dva dana, predstavlja se kao Žaba. Stigli smo u šatorsko naselje gdje su nas dočekali drugi turistički djelatnici. Jedan kaže da se zove Devetka... U šatorima su drveni kreveti, međutim, cijeli kamp nije zaštićen ogradom od divljih životinja! Vodič Žaba kaže da se ne prepadnemo ako na putu u WC noću

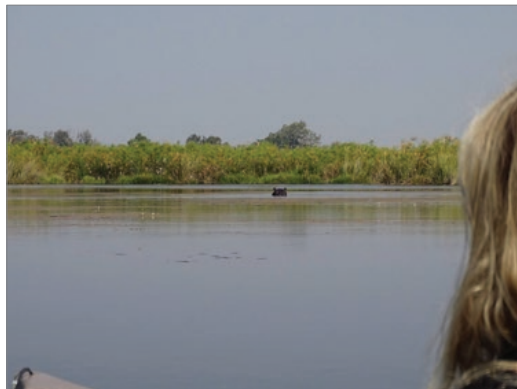

foto: Marijan Biruš

Sl. 11. Drugi bliski susret u delti Okavanga

sretnemo koju životinju. Ako vidimo slona, ne smijemo baterijom svijetliti u njega jer ga to uznemirava. Ako ga vidimo, mirno se vratimo u šator. Ako naiđemo na leoparda ili lava, treba im svijetliti u oči i vratiti se u šator. „Mačke ne vole svjetlo“ objasnio je. Vrlo je opasno stajati blizu jezera. Pišem SMS-poruke prijateljima u kakvoj sam situaciji. Dobivam poruke podrške...

Za jutro je predviđeno hodanje savanom! Dakle, kad već životinje nisu noću došle k nama u kamp, sad mi idemo na njihov teritorij! I danas mi je žao što sam išao... Vodič Žaba nam je na početku održao kratko izlaganje: treba poštivati prirodu. Ako naiđemo na lava, nemojmo paničariti. Kaže da su „novine“ savane tragovi stopa, mokraća i izmet životinja... Uzme izmet u ruke i analizira ga. Čak je i pojeo plod jednog drveta koji je pao u njega... Sve je to priroda! Nitko se ne smije izdvajati iz skupine jer životinje ne napadaju skupinu te kad on kaže da krećemo, moramo odmah krenuti. Među tragovima u pijesku Žaba pokazuje lavlje te kaže da su svježi. Kao u filmu! Onda kaže nešto na jeziku Sana vodiču Devetki... Guilemmete iz Francuske mi poslije priča da je kao druga u skupini vidjela dvije lavice kako su pobjegle pred nama...

Sl. 12. Baobab u području delte Okavanga

Vidimo nekoliko slonova na 70-100 metara. Večer prije vodič Ed pričao je da je jednom slon bio vrlo blizu njegovoj skupini. „Budimo sad sasvim tiho!“, šaptao je. Jedna je gospođa stala na suho lišće. Slon je krenuo prema njima! On i drugi vodič udaranjem dvama limenim plad-njevima otjerali su ga. „I tako smo preživjeli“, zaključio je Ed. Poredani u vrstu gledali smo i fotografirali slonove. Onda je jedan krenuo žustro prema nama. Ed se promeškoltio, a Žaba je rekao „Idemo!“ i otišli smo.

Uzbuđenju tu nije kraj: Ed nam priča o natjecanju u pljuvanju impalinog izmeta. Kod mra-vinjaka govori kako unutra žive milijuni mrava. Dije se na radnike, vojnike i kraljicu. Iz zemlje strši toranj visok oko jednog metra i otvorima u

njemu termiti reguliraju temperaturu. Kaže i da uzgajaju gljive! On je kod djeda i bake jeo termite iz termitnjaka koji se peku u vlastitoj masti...

Vratili smo se ipak sretno. Plovili smo u čamcima po plitkoj vodi – svakim čamcem kormilario je jedan mještani odgurujući se štapom jer je voda duboka najviše metar. Znao je čak i latinska imena nekih riba! Kad smo došli u kamp, domaćini su nas odmah upozorili da budemo jako tihi. Zašto? Slon nam je došao među šatore! Mirno je jeo grane i njuškao okolo, a onda je otišao. Vodiči stalno upozoravaju kako je on opasna životinja – može trčati 40 km/h te može ubiti čovjeka ako je ljutit i dočepa ga se. Toga poslijepodneva Žaba nam priča kako je lav napao njega i dvoje turista, koji su umirali od straha gledajući ričućega lava

na nekoliko metara od sebe te na moje pitanje je li to bilo zbog nečije greške, kaže da nije, te da se to može dogoditi uvijek! Znači da slučajno toga dana nismo imali problema i da smo povjerovali „lošem vodiču“, tj. agenciji koja je hod po savani (eng. bushwalk) stavila u program, a da nije obavijestila goste o rizicima i stavila im na izbor. Nađu se i neki gosti koji u tome ne vide problem i kažu da onda ne treba ići na „overland“! Žaba nikakvo oružje ne nosi jer se onda, kaže, ne bi sklanjao životinjama kao danas, nego bi bio potpuno samouvjeren i vjerojatno bi morao pucati. Kasnije sam čuo da u Africi svake godine nekoliko turista strada od životinja...

U razgovoru poslije večere otkrivamo da i crnci mogu pocrniti na suncu: dokaz predočava Ed podižući rukav majice – podlaktica mu je tamnija! Kaže i da može saznati je li osoba crnac ili bijelac preko telefona – po boji glasa!

Jezik Sana ima nama zanimljive glasove, tj. zvukove – osim „klika“, tu su još „cmoktanje“ i drugo, a osim odličnog snalaženja u afričkim jezicima Ed govori jezik iz Zimbabvea šona. Kaže da bi želio naučiti još jedan europski.

Poslije iskustva u delti Okavanga idemo u još jedan kamp koji ima drvene krevete u šatoru te recepciju s barom. Odmah je uz rijeku te se noću čuje glasno krekatanje žaba u daljini. Domaćica kaže da jednom u gradu nije mogla zaspati bez toga te si je na internetu pustila višesatno krekatanje i tako je zaspala... Sutradan nas je lokalna seljanka odvela u selo. Od zanimljivoga iskustva izdvojimo samo to da smo vidjeli seoski sud, za koji kažu da je stroži od državnoga. Posjetili smo i školu – djeca su se hvatala za svakoga od nas, htijući valjda da ih podižemo i vrtimo – čak je bilo i tučnjave za nas!

Nakon višesatne vožnje kroz sela gdje vidimo znak „slon na cesti“, stižemo u gradić Maun. S lokalne zračne luke polijeću zrakoplovi u razgled Delte s visine, koji traje 30-60 minuta i stoji stoti-

njak američkih dolara. Maun je gradić vrlo blizu Nacionalnog parka Chobe gdje smo u tri sata plovidbe brodićem vidjeli jako puno životinjskih vrsta, najviše ptica: afričkog svetog ibisa, debelokoljenašicu (sa pomalo smiješnim velikim očima), afričkog vodosjeka, čaplje, žličarke, ali i nilske konje, močvarne antilope itd. Vidjeli smo slona kako pliva na otok – najprije samo vrh surle, a potom je izronilo cijelo tijelo. Vidjeli smo i skupinu malih slonova kako se valjaju u blatu. Vodič/kapetan broda zna puno o svim vrstama koje vidimo i vrlo je uslužan. Prakticiraju se napojnice. Saznajemo da je lav jako loš plivač te da ga svi drugi plivači pri plivanju nastoje napasti. Na samoj smo granici s Namibijom, a vrlo blizu je i Zimbabve. Maun ima međunarodnu zračnu luku. Turistička infrastruktura vrlo je razvijena: prometna, smještajna, ponuda aktivnosti je velika, a cijene su u rangu najrazvijenijih zemalja svijeta. Jednu smo noć prespavali na dnu isušenog slanog jezera. Netko u šatoru, a netko pod vedrim nebom gledajući zvijezde! Ed kaže da je jednom sa skupinom kamionom zašao na njega pa su kotači djelomično utonuli! Nije mogao izvući kamion i cijelu je noć pješao da bi došao do pomoći jer nema signala za mobitel. U vožnji je pokazao da zna popraviti manji kvar na motoru, a umijeće i maštovitost kuhanja (ne baš i najboljeg planiranja!) pokazivao je na cijeloj turi. Kaže da je obuka trajala godinu dana.

Pred kraj ture ulazimo u Zimbabve. Na graničnom prijelazu je gužva, a policijski službenik nekim gostima priređuje nepotrebno čekanje. Stižemo u gradić Viktorijini Vodopadi. Ondje spavamo u čvrstom objektu gdje su drugoj skupini kradljivci ukrali putovnice i novac upavši u njega. Na ulicama su prilično napasni prodavači suvenira koji znaju biti i nepristojni pa se osjećate neugodno. Prodaju se novčanice zimbabveanskog dolara s desetak nula, iz vremena goleme inflacije. Nitko nije zadovoljan gospodarskim stanjem ove zemlje u kojoj je nekoliko mjeseci kasnije

Sl. 13. Školski život u gradiću Maun u Bocvani

predsjednik još iz vremena Josipa Broza Tita ipak smijenjen. U zračnoj luci njegove su goleme slike na zidu. Naplaćuje se i nekakva dodatna taksa koja nigdje nije najavljena. Zrakoplovi kasne, a i nestabilni su tijekom leta. Ipak, nenajavljeno preko Bulawayu, slijedećemo u Johannesburg i tako završava ovo afričko putovanje.

Vidjeli smo jako puno. Puno krajolika, puno životinja, puno kolonijalne povijesti. Od oceana, preko pustinje do savane. Puno izlazaka i zalazaka Sunca. Odabrali smo povoljni dio godine – srpanj i kolovoz. Tako da svima koji imaju želju i priliku, preporučam da odu na turu overland.

